

Herrn Professor René Draguet, Löwen,
zum 70. Geburtstag (13. 2. 1966)
in Verehrung zugeeignet.

Die georgische Version der Apokalypse (von 978)

ins Lateinische übertragen

von

Joseph Molitor

Dank der unermüdlichen Editionstätigkeit der Tifliser Gelehrten erschien 1961 als 7. Band der *Arbeiten des Lehrstuhls der altgeorgischen Sprache* die bisher vollendetste Textausgabe unter dem Titel: »Die Johannesapokalypse und ihr Kommentar«, d.h. mit dem Kommentar des Andreas von Cäsarea (gest. 637) zur Apokalypse. Unter der Redaktion des Altmeisters Akaki Schanidze hat Ilia Imnaišvili diesen stattlichen mit 6 Photokopien, Spezialuntersuchung und einem innergeorgischen Glossar versehenen Band herausgegeben. Zum ersten Male haben wir hier eine bereits kollationierte Edition der von Euthymius (gest. 1028) vor 978 auf dem Athos vollendeten Übersetzung sowohl der Apokalypse als auch des Kommentars des Erzbischofs Andreas von Cäsarea aus dem Griechischen ins Georgische vor uns^a. Die Grundlage der beiden euthymianischen Übertragungen bildet die vollständige und beste jetzt in Tiflis befindliche Handschrift aus Schio-Mgvime H 1346 (Tsagareli 135) vom Jahre 978^b; Imnaišvili gab ihr das Siglum A^c. Im Apparat erscheinen für Schrifttext und Kommentar — beide bilden ja im georgischen Sprachkleid eine literarische Einheit — die Varianten der lückenhaften Handschrift A 397 Tiflis (10. Jahrhundert; Siglum B) und die erst mit 5, 5 beginnende Sinaihandschrift 85 (12. Jahrhundert, Siglum C), die nach dem üblichen Kommentar zur Apokalypse in der Übersetzung des Euthymius auch noch die gleichfalls von ihm übertragenen Kapitel 12 und 13 der Doctrina des Dorotheus von Gaza (6. Jahrhundert) bringt^d.

Bei der vorliegenden lateinischen Übersetzung der Apokalypse können wir natürlich nur solche Varianten anführen, die wirklich eine textliche

^a Wohl zwischen 975 und 977 angefertigt.

^b Nach fol. 208r wurde sie von einem Mönch Saba aus einer Euthymius-Handschrift kopiert, und zwar auf dem hl. Berge Olympus (in Bithynien), im Hause der hl. Gottesgebälerin, in der Laura mit Namen Krania (fol. 209v.), im Jahre 6582 der griechischen Weltära und im georgischen Ch(o)ronikon-Jahre 198 = 978 n. Chr.

^c Mit Rücksicht auf die bereits ins Glossarium Ibericum aufgenommenen Sigla A und B der Apostelgeschichte bzw. A und B der katholischen Briefe gebrauchen wir bei der lateinischen Apokalypsenübersetzung wie im Glossar die Sigla A⁺, B⁺ und C⁺.

^d Vgl. G. Garitte, *Catalogue des manuscrits géorgiens littéraires de Mont Sinai* = CSCO 165 (Löwen 1956) 258–264.

Verschiedenheit bezeugen; dabei wird allerdings wie bisher auch die abweichende Schreibung der Eigennamen gewissenhaft gebucht. Mag auch die so spät entstandene georgische Version der Apokalypse nicht mehr zur vorathonitischen Bibelübersetzung gezählt werden können, so wird ihre Textgestalt doch von allgemeinem Interesse sein^e.

Hier werden zur besseren Veranschaulichung noch einmal die von uns verwendeten Sigla der Handschriften und ihr Textumfang namhaft gemacht:

1. *A*⁺ (H 1346 v. 978, fol. 1–59): vollständig.
2. *B*⁺ (A 397 saec. X, fol. 55 ff.): es fehlen Apk 19, 14–21, 2; 21, 16–22, 19.
3. *C*⁺ (sin georg 85 saec. XII, fol. 1–42): es fehlen Apk 1, 1–5, 5a.

Apokalypse 1–10

1,1 Manifestatio (= revelatio)^f Iesu Christi, quam (+ *igi*) commodavit illi Deus ostendere servis eius (= suis) opera illa, quae fas-est (= oportet) cito consummari, et manifestavit (= revelavit) mittendo angelum eius (= suum) servo eius (= suo) Ioanni (iovane), 2 qui quoque testatus-est verbum Dei et testimonium Iesu Christi (k'ristesi), quantum[cum]que vidit et quod quoque est et quod in-animo-habet (= oportet) fieri (facere). 3 Beatus est qui interrogabit (= leget) et qui audient verba huius prophetiae et conservabunt, quid (+ *igi*) (= quod) in illa scriptum est, quia tempus prope est. 4 Ioannes (iovane) septem ecclesiis [quae] Asiae: Gratia vobis (verb. ad-vos) et pax ex (= a) Deo, qui est et qui fuit et qui veniens est, et ex (= a) septem illis spiritibus, qui coram throno eius sunt. 5 Et ex (= a) Iesu Christo, teste illo fideli, primogenito conquiescentium (= mortuorum) et principe regum terrae, qui perdilexit nos et nos-ablavit ex (= a) peccatis nostris sanguine suo. 6 Et fecit nos regios sacerdotes Dei et Patris sui, quia eius est gloria et firmitas de-aeternitate [usque] ad aeternitatem. Amen. 7 Ecce en venit (*praes.*) cum nubibus, et videbit illum omnis oculus et qui (+ *igi*) [trans]fixerunt illum; et lamentabunt tribus terrae: Utique, Amen. 8 Ego sum An (= α) et Hoe (= ω), loquitur Dominus Deus, qui est et qui fuit et qui veniens est, omne prehensens (= omnipotens). 9 Ego, Iohannes (iovane), frater vester et particeps in-tribulatione et in-regimento (= regno) et in-patientia vestra per Christum Iesum, fui in-insula illa, cui vocatur [nomen] Patmos (patmo), propter verbum Dei et propter testimonium Iesu Christi. 10 Factus-sum (verb. operatus-sum *pass.*) spiritu in-die Dominica (kwiriake) et audivi a-posteri[ori] versus in-me (= pone me) vocem magnam sicut

^e Vgl. J. Molitor, *Die Eigennamen in der Johannes-Apokalypse des Euthymius* = Bedi Kartlisa XVII–XVIII (Paris 1964) 127–131. Es ließen sich in der Schreibung der Eigennamen wenigstens schwache armenische und syrische Reminiszenzen feststellen, abgesehen von einer spürbaren innergeorgischen Tradition.

^f Die verschiedenen Klammern im folgenden Text und Apparat haben die gleiche Bedeutung wie in der lateinischen Übertragung der altgeorgischen katholischen Briefe.

tubae, 11 qui mihi-loquebatur, quoniam: Quod (+ *ese*) spectas, describe in libro, et <ab>da (= mitte) septem illis ecclesiis in-Ephesum (ep'eso) et in-Smyrnam (zmirna) et in-Pergamum (pergamo) et in Thyatiram (t'wiatri) et in-Sardem (sarde) et in-Philadelphiam (p'iladelp'ia) et in-Laodiceam (lavdiki). 12 Et me-verti ibi ad-videndum (= ut viderem) vocem illam, quae loquebatur mihi, et ut-primum (= cum) me-verti, vidi septem candelabra aurea (*verb.* [quae] auri), 13 et inter septem illa candelabra similem filio hominis, convestitum podere, et cinctus-erat cincturā aureā apud mammas (= mamillas) eius. 14 Et caput et capilli eius albi, sicut (= tamquam) lana alba, sicut nix, et oculi eius, sicut flamma ignis. 15 Et pedes eius similes fuerunt aereo (= aeri) thuri, sicut in igne fervefacto, et vox eius, sicut vox aquarum multarum. 16 Et in-dextera manu eius habebat (*impers.*) stellas septem, et ex ore eius prodibat gladius anceps acutus; et os (= vultus) eius, sicut sol splendet potentiā suā. 17 Et quando vidi illum, concidi apud pedes eius, sicut mortuus. Et collocavit (= posuit) ille dexteram eius super me et dixit: Ne timeas: ego sum primus et postremus; 18 et qui vivus sum et factus-sum mortuus, et ecce en vivens sum de-aeternitate [usque] ad aeternitatem. Amen. Et habeo claves mortis et inferni. 19 Describe igitur quid (+ *ese*) (= quod) vidisti et quid (+ *ese*) est et quid (+ *ese*) in-animo-habet fieri post hoc. 20 Mysterium septem harum stellarum, quas vidisti super dexteram meam, et septem illa candelabra aurea: septem hae stellae Angeli septem ecclesiarum sunt, et septem haec candelabra septem ecclesiae sunt.

2,1 Angelo Ephesi ecclesiae dic quoniam: Hic loquitur, cui prehensae-sunt septem illae stellae (= qui tenet septem illas stellas) in-dextera eius (= sua), qui (+ *igi*) ambulat inter (= in medio) septem illa candelabra aurea: 2 Novi opera tua et molestiam tuam et patientiam tuam et quoniam non (*ver*) potes (*verb.* potentia-tibi-est) baiulare (= sustinere) improbos et tentasti illos, qui loquuntur (= dicunt) semetipsos (*verb.* capita sua) ut-Apostolos (*term.*), et non sunt, et invenisti illos mendaces. 3 Et patientiam habes et baiulasti (= sustinuisti) propter nomen meum et non <per>laborasti (= fatigatus es). 4 Sed habeo [ad]versus te, quia caritatem illam tuam primam reliquisti. 5 Recordare <si>igitur a-quo[-lo-co] corruisti, et paenitentiam-age et prima (+ *ve*) opera operare; si-igitur non, venio cito et concitabo candelabrum tuum ex (= a) loco suo, si-igitur non paenitentiam-egeris. 6 Sed hoc habes, quia odisti (*verb.* odio-tibi-sunt) opera illa Nicolaitarum, quae (+ *igi*) ego odi. 7 Qui habet aures, audiat quid loquitur Spiritus ecclesiis: Qui vincet, tradam (= dabo) illi manducare ex ligno illo vitae, quod est inter paradisum Dei mei. 8 Et Angelo Smyrnae ecclesiae <trans>scribe: Hoc loquitur primus et postremus ille, qui factus-est mortuus et vixit (= vivus factus est). 9 Novi opera tua et tribulationem et paupertatem [sed dives es]¹ et blasphemiam illam eorum, qui loquuntur semetipsos (*verb.* capita sua)

¹ Nachtrag von derselben Hand A⁺.

ut-Iudaeos (*term.*), et non sunt, sed synagoga daemonis (= diaboli). 10 Ne timeas ex (= ab) operibus, quae in-animo-habent pervenire super te, quia ecce en in-animo-habet daemon (= diabolus) [quos] ex vobis in<tro>icere in carcerem, ut tentemini decem dies. Fias (= esto) credens (= fidelis) usque ad mortem, et tradam tibi coronam illam vitae. 11 Qui habet aures, audiat, quid loquitur Spiritus ecclesiis: qui vicerit, nihil patietur ille (*impers.*) ex (= a) morte illa secunda. 12 Et Angelo Pergami ecclesiae <trans>scribe: Hoc loquitur, qui (+ *igi*) habet gladium ancipitem acutum: 13 Scio opera tua, et <si> ubi heres (= incola) es, ubi (+ *igi*) est thronus daemonis, et a-te-prehensum-est (= tenes) nomen meum et non negasti fidem meam in diebus illis Antipae, testis mei fidelis, qui (+ *igi*) occisus est inter vos, ubi (+ *igi*) daemon heres (= incola) est. 14 Sed habeo [ad]versus te paucum (= pauca), quia habes quosdam, a-quibus prehensa est doctrina illa (= qui tenent doctrinam illam) Balaam (balamisi), qui (quam?) docebat Balac (balaks *dat.*), ut collocaret (= poneret) scandalizationem coram filiis Israel (israēl), manducare idolorum immolationem et fornicari. 15 Isto-eodem-modo (= ita) tu quoque habes, a-quibus prehensa-est doctrina illa (= qui tenent doctrinam illam) Nicolaitarum. 16 Paenitentiam-age; si-igitur non, venio tibi (*verb.* ad-te) cito et bellum-faciam cum illis gladio oris mei. 17 Qui habet aures, audiat, quid loquitur Spiritus ecclesiis, quoniam: Qui vicerit, tradam illi ex manna abscondito et tradam numerum (= calculum) album et apud numerum (= calculum) illum nomen novum descriptum, quod nemo scit, at (= nisi) qui accipiet. 18 Et Angelo Thyatirae ecclesiae <trans>scribe, quoniam: Hoc loquitur Filius Dei, cuius oculi sunt sicut (= tamquam) flamma ignis, et pedes eius similes sunt aereo thuri. 19 Novi opera tua et caritatem tuam et ministerium et patientiam et opera tua postrema pluria primo (*gen. abs.*). 20 Sed habeo [ad]versus te, quia [re]liquisti uxorem tuam Iezabel, quae loquitur (= dicit) semetipsam (*verb.* caput suum) ut-prophetam et docet (*it.*) et decipit (*praes.* = seducit) meos servos fornicari et manducare idolorum immolationem. 21 Et tradidi illi tempus, ut paenitentiam-ageret, et non vult paenitentiam-agere ex (= a) fornicatione eius (= sua). 22 Ecce en evertam illam super cubile, et qui moechati-sunt cum illa, incutam in tribulationem magnam, si-igitur non (= nisi) paenitentiam-egerint ex (= ab) operibus eorum (= suis). 23 Et liberos (= filios) eius exstirpabo morte, et agnoscent omnes ecclesiae, quoniam ego sum, qui scrutor cor et renes; et tradam (= dabo) vobis singulis (*sg.*) secundum opera vestra. 24 Vobis autem loquor, aliis (= ceteris) istis, qui sunt in Thyatira, qui non habent doctrinam hanc, qui non agnoverunt (*perf.*) profunditates daemonis, quomodo (= quemadmodum) loquuntur, iam-non pervenire-faciam super vos aliam gravitatem. 25 Sed, quod (+ *ege*) habetis, tenete, donique veniam. 26 Et qui vicerit et conservaverit usque ad consummationem opera mea, tradam (= dabo) potestatem super gentiles (= Gentes). 27 Et pascet illas virgā ferrea (*verb.* [quae] ferri) et sicut vascula (= vasa) illa figulorum confringuntur (*it.*), 28 sicut ego

recepti ex (= a) Patre et tradam (= dabo) illi stellam illam matutinam (*verb.* [quae] mane). 29 Qui habet aures, audiat, quid loquitur Spiritus ecclesiis.

3,1 Et Angelo Sardis ecclesiae <trans>scribe, quoniam: Hoc loquitur, qui habet septem illos Spiritus Dei et septem illas stellas: Novi opera tua, quia nomen habes et vivus es et mortuus es. 2 Fias (esto) vigil et confirma alia (= cetera) illa, quae in-animo-habebas abicere, quia non inveni (*perf.*) opera tua ut-consummata coram Deo meo. 3 Memento, <si>-igitur quomodo accepisti et paenitentiam-egisti. Si-igitur autem non vigil fueris, veniam super te, sicut fur, et non (*ver*) agnosces, in-quo tempore (= qua hora) veniam super te. 4 Sed pauca nomina (*coll.*) habes in Sardis, qui non inquinaverunt (*perf.*) vestem eorum (= suam), et ambulabunt illi mecum vestibus albis, quia digni sunt. 5 Qui vicerit, hoc-modo (= sic) convestietur veste alba et non exterminabo nomen eius ex libro vitae et confitebor nomen eius coram Patre meo et coram Angelis eius. 6 Qui habet aures, audiat, quid loquitur Spiritus ecclesiis. 7 Et Angelo Philadelphae ecclesiae <trans>scribe: Hoc loquitur sanctus ille et verus, qui habet clavem David (davit'isi), qui (+ *igi*) patefacit, et nemo praecludet, at (= nisi) patefaciens ille, et nemo patefaciet [praeclusum illud]². 8 Ecce en tradidi (*perf.* = dedi) coram te ianuam patefactam, quam praecludere nemo (*vervin*) praevalens est (= potest), quia pusillam potentiam habes, et conservasti (*aor.*) verbum meum et non negasti nomen meum. 9 Ecce en trado (= do) ex concilio (= synagoga) daemonis, qui loquuntur (= dicunt) semetipsos (*verb.* caput suum) ut-Iudaeos, et non sunt, sed mentiuntur; ecce en faciam illos, ut veniant et adorent coram pedibus tuis et agnoscant, quia perdilexi te. 10 Quia conservasti tu verbum patientiae meae, et ego quoque <per>custodiam te ex (= a) tempore (= hora) tentationis, quae in-animo-habet venire (= ventura est) super omnem regionem (= mundum) tentare heredes (= incolas) illos terrae. 11 [Ecce]³ venio cito: prehende, quod (+ *ege*) habes, ut nemo (*aravin*) tibi-accipiat coronam tuam. 12 Qui vicerit, faciam illum ut-columnam in templo Dei mei, et foras iam-non exibat et describam super illum nomen Dei mei et nomen civitatis Dei mei novae Ierusalem (ierusalēm), quae descendit (*praes.*) a-<super>caelo ex (= a) Deo meo, et nomen meum novum. 13 Qui habet aures, audiat, quid loquitur Spiritus ecclesiis. 14 Et Angelo Laodiciae ecclesiae <trans>scribe, quoniam: Hoc loquitur Amen, testis ille fidelis et verus, initium creaturae (*verb.* creatorum) Dei. 15 Novi opera tua, quia nec frigidus es nec calidus. Fas-esset (*aor. irrealis*), ut-forte aut frigidus esses (*aor.*) aut calidus. 16 Sed hoc-modo tepidus es et nec frigidus nec calidus, in-animo-habeo evomere te ex ore meo. 17 Quia loqueris (= dicis): dives sum et dives-fio (*it.*) et nihil mihi-opus-est. Et non scis, quia tu es miser et miserabilis et pauper et caecus et nudus. 18 Suadeo tibi, ut emas ex (= a) me aurum fervidum-factum igne, ut

² Am Rand von anderer Hand hinzugeschrieben A⁺. — ³ Oben von anderer Hand hinzugeschrieben A⁺.

dives-fias, et vestem albam, ut convestiaris, et non manifestetur pudor nuditatis tuae, et collyrium, ut fuces oculos tuos et spectes. 19 Ego quos quoque amabo (*verb.* qui quoque mihi-cari-erunt), convinco et doceo. Propera igitur et paenitentiam-age. 20 Ecce en steti super ianuam et pulso. Si-igitur quis audierit vocem meam et patefecerit ianuam, et intrabo cum illo (= apud illum) et manducabo cum illo cenam et ille mecum. 21 Qui vicerit, tradam (= dabo) illi consedere mecum in-throno meo, sicut (+ *igi*) ego vici et consedi cum patre meo in-throno eius. 22 Qui habet aures, audiat, quid loquitur Spiritus ecclesiis.

4,1 Post hoc vidi, et ecce ianua patefacta in caelis, et vox illa, quam audivi primam, sicut [quae] tubae, loquebatur mihi, quoniam: Ascende (*verb.* exorire) huc (*verb.* hic), et tibi-ostendam, quid (+ *igi*) fiendum est (= oportet fieri) post hoc. 2 Statim factus-sum (*verb.* operatus-sum *pass.*) spiritu, et ecce stetit thronus in caelis [et super thronum sedens]⁴. 3 Et super thronum illum sedens fuit similis lapidi illi iaspidi et sardini; et iris fuit circum thronum illum, et isto-eodem-modo (*adv.*) visus smaragdinus (*verb.* [qui] smaragdinorum). 4 Circum thronum throni⁵ viginti et quattuor, et super thronos viginti et quattuor sacerdotes⁶ sedentes, convestiti vestibus albis, et super capita eorum coronae aureae (*verb.* [quae] auri). 5 Et ex throno illo prodeunt fulgura et voces et tonitrua; et septem lampades ignis flagrabant coram throno eius, qui sunt septem illi spiritus Dei. 6 Et coram throno eius sicut (= tamquam) mare vitreum (*verb.* [quod] vitri), simile crystallo; et inter thronum (= in medio throni) et circum thronum quattuor vivi, pleni oculis <ab>ante et a-posteri[ori]. 7 Et primus ille vivus similis fuit leoni, et secundus vivus similis tauro, et tertius vivus habebat os (= faciem) hominis, et quartus similis aquilae volanti. 8 Et quattuor illi vivi singuli habebant sex alas, et abintus pleni sunt oculis; et requiem non habebant die et nocte, sed loquuntur: sanctus est, sanctus est, sanctus est, sanctus est, sanctus est, sanctus est, sanctus est, sanctus est, sanctus est Dominus Deus, omne prehensens (= omnipotens), qui fuit et qui est et qui veniens est. 9 Et quando tradent (= dabunt) vivi illi gloriam et honorem et gratiarum-actionem sedenti illi super thronum, qui vivus est de-aeternitate [usque] ad aeternitatem, 10 conciderunt (*perf.*) viginti et quattuor sacerdotes coram super throno sedente illo et adorant (*verb.* prostrationem-dant) illum, qui (+ *igi*) vivens est de-aeternitate [usque] ad aeternitatem, et deponunt coronas eorum (= suas) coram throno et loquebantur (= dicebant): 11 Dignus es tu, Domine Deus noster sancte, accipere gloriam et honorem et virtutem, quia tu creasti omnia (+ *ve*), et voluntate tua fuerunt et creata-sunt (*aor.*) 5,1 Et vidi a-dextera super thronos⁷ sedentis illius librum, descriptum abintus et <a-> foris, obsignatum sigillis (*sg.*, *verb.* anulo) septem. 2 Et vidi Angelum potentem, qui praedicabat voce magna, quoniam: Quis-nam dignus est patefacere librum hunc et resolvere sigilla (*verb.* anulos) eius?

⁴ Wird von A⁺ ausgelassen, wohl wegen des Incipits von V. 3. — ⁵ et throni A⁺. — ⁶ მღვდელი sacerdos entspricht ιερέας und nicht πρεσβύτερος! — ⁷ thronum B⁺.

3 Et nemo praevalens fuit (= poterat) in <super>caelis, nec super terram, nec in abyssu patefacere librum illum et nec respicere illum. 4 Et ego flebam perquam (= valde), quia nemo inventus-est (*aor.*) a-quo-forte patefieret liber ille, aut-forte respiceret illum. 5 Et unus ex sacerdotibus illis dixit mihi: Ne fleas, ecce en vicit leo ex semine Iuda, radix David (davit'si), qui patefaciet⁸ librum et septem illa sigilla (*verb.* anulos) eius. 6 Et vidi inter thronum (= in medio throni) et quattuor vivos (= vivo-rum) et sacerdotes (= sacerdotum) Agnum stantem sicut mactatum. Et habebat septem cornua et septem oculos, qui sunt septem illi spiritus Dei, qui missi-sunt (*perf.*)⁹ in omnem (+ *ve*) terram. 7 Et venit et accepit [librum]¹⁰ ex (= a) dextera super thronos sedentis. 8 Et quando accepit ille librum illum, quattuor illi vivi et viginti et quattuor sacerdotes conciderunt coram agno illo. Et habebat singulus citharam et discos aureos (*verb.* [quos] auri), plenos incensis, quae sunt orationes sanctorum. 9 Et cantabant canticum (*in evangeliiis*: hymnum) novum et loquebantur (= dicebant): Dignus es tu accipere librum illum et patefacere sigilla (*verb.* anulos) eius, quia mactatus-es (*aor.*) et emisti¹¹ nos Deo (*gen.* pretii) sanguine tuo ex omni (+ *ve*) semine et lingua et populo et gentilibus (= Gentibus). 10 Et fecisti illos Dei nostri (= Deo nostro) ut-reges et ut-sacerdotes, et <per>regnabunt illi super terram. 11 Et vidi et audiui, sicut vocem angelorum multorum circum thronum et vivos et sacerdotes. Et fuit numerus eorum decem-millia decem-millium et millia-millium, 12 qui loquebantur (= dicebant) voce magna: Dignus est Agnus ille mactatus accipere potentiam et divitias et sapientiam et honorem et gloriam et benedictionem: 13 Et omnia (+ *ve*) creata (= omnis creatura), quae sunt in caelis et super terram et in abyssu et in-maribus, omnes audiui¹², qui loquebantur: Qui sedet super thronos et Agni (= Agno), benedictio et honor et gloria et firmitas de-aeternitate [usque] ad-aeternitatem. Amen. 14 Et quattuor illi vivi dixerunt: Amen. Et sacerdotes illi conciderunt et adoraverunt.

6,1 Et vidi, quia pandit (*aor.*) Agnus ille unum ex septem illis sigillis (*verb.* anulis), et audiui unum (*gen.*) ex vivis illis, qui loquebatur sicut (= tamquam) voce tonitruui, quoniam: Veni et vide. 2 Et ecce equus albus, et sedens super illum habebat arcum, et tradita-est (= data est) illi corona, et exivit vincendo et vincet quoque. 3 Et quando pandit (*aor.*) secundum sigillum (*verb.* anulum), audiui secundum¹³ illum vivum¹³, qui loquebatur (= dicebat), quoniam: Veni! 4 Et prodivit alius equus rutilus (= rufus), et sedenti super illum traditum-est (= datum est) tollere pacem a-terra, ut unus unus (= invicem se) exstirparent, et traditus-est illi¹⁴ gladius magnus. 5 Et quando pandit (*aor.*) tertium sigillum (*verb.* anulum), audiui tertium¹⁵ illum vivum¹⁵, qui loquebatur: Veni et vide! Et ecce equus niger, et sedens super illum habebat in-manibus suis

⁸ Hier beginnt der Codex C⁺. – ⁹ transmissi-sunt (*perf.*) C⁺. – ¹⁰ om librum A⁺. –

¹¹ coemisti C⁺. – ¹² om audiui C⁺. – ¹³ ex (= a) secundo (*om illum!*) vivo C⁺. – ¹⁴ om illi C⁺. – ¹⁵ ex (= a) tertio (*om illum!*) vivo C⁺.

iugum. 6 Et audiui vocem inter (= in medio) quattuor illos vivos, qui loquebatur: Bilibris triticum (= tritici) denario (*gen. pretii*), et tres bilibres hordeum (= hordei) denario (*gen.*), et vinum et oleum ne vexes. 7 Et quando pandit quartum sigillum (*verb. anulum*), audiui quartum vivum, qui loquebatur: Veni et vide, 8 et ecce equus pallidus (*verb. viridis*), et sedenti super illum nomen eius mors; et infernum <intro>secutum-est illum, et tradita-est illi potestas super quartum terrae interficere eos gladio et fame et morte et per bestias terrae. 9 Et quando pandit quintum sigillum (*verb. anulum*), vidi subter altare spiritus illos mortuorum¹⁶ propter verbum Dei et propter testimonium Agni illius, quod habebant. 10 Et vocem-fecerunt voce magna et dixerunt: Usquequo, rex sancte et vere, non iudicas sanguinem nostrum ex heredibus (= incolis) terrae? 11 Et traditae-sunt (*aor.*) illis vestes albae (*coll.*), et dixit ad<versus> eos, ut requiescerent paucum tempus-adhuc, donique consummentur cum illis servi et fratres eorum¹⁷ qui in-animo-habebant¹⁸ mortem, sicut illi. 12 Et vidi, quando pandit (*aor.*) sextum sigillum (*verb. anulum*), et motus magnus factus-est (*verb. operatus-est pass.*), et sol niger factus-est (*verb. operatus-est pass.*), sicut (= tamquam) saccus cilicinus (*verb. [qui] crinis*), et luna una-cum-omni facta-est (*verb. operata-est pass.*) sicut sanguis. 13 Et stellae caeli deciderunt (*aor.*) ad-terram, sicut ficus cum decutit (*it.*) flores suos, ex (= a) vento magno peragitata. 14 Et caelum <prorsus>involutum-est (*aor.*), sicut liber <prorsus>involutus. Et omnes montes¹⁹ et colles ex locis suis²⁰ commoti-sunt (*aor.*). 15 Et reges terrae et principes et chiliarchi et divites et potentes et omnis servus et nobilis occultaverunt semetipsos (*verb. capita eorum*) in speluncis et in petris montium. 16 Et loquebantur (= dicebant) montibus et petris: Corruite super nos et abscondite nos ex (= ab) ore (= a facie) super thronos sedentis et ex (= ab) ira Agni. 17 Quia venit dies ille magnus irae eius²¹, quis praevalens est (= potest) <con>stare?

7,1 Et post hoc vidi quattuor Angelos, stantes in-quattuor marginibus terrae; et ab-eis-prehensi-sunt (*aor. = tenuerunt*) quattuor illi venti terrae, ut non (= ne) flarent super terram, nec in-mari nec in-arboribus. 2 Et vidi alium Angelum ascendentem (*verb. exorientem*) ab-oriente (= ortu) solis, et habebat sigillum (*verb. anulum*) Dei vivi; et vocem-fecit voce magna quattuor illis Angelis, quibus traditum-erat (*aor.*) vexare terram neque mare, neque arbores, donique obsignemus servos Dei nostri super frontes eorum. 4 Et audiui numerum obsignatorum illorum: centum quadraginta quattuor millia (*sg.*) obsignatorum ex omni tribu filiorum Israel. 5 Ex semine Iuda duodecim millia obsignatorum, ex semine Ruben duodecim millia, ex semine Gad (*ḡad*)²² duodecim millia. 6 Ex semine Aser²³ duodecim millia, ex semine Nephtalim (*nep^t‘ale*m) duodecim millia, ex semine Manasse (*manasē*)²⁴ duodecim millia. 7 Ex semine Symeon (*swimeon*) duodecim millia, ex semine Levi duodecim

¹⁶ occisorum C⁺. - ¹⁷ + et B⁺ C⁺. - ¹⁸ in-animo-habent C⁺. - ¹⁹ omnis mons C⁺. -

²⁰ cum-loco-suo C⁺. - ²¹ + et B⁺ C⁺. - ²² gad C⁺. - ²³ asir A⁺. - ²⁴ manase A⁺.

millia, ex semine Issachar (izak'ar) duodecim millia. 8 Ex semine Zabulon duodecim millia, ex semine Ioseph (ioseb) duodecim millia, ex semine Benjamin (beniamen) duodecim millia obsignatorum. 9 Et post hoc vidi, et ecce populus ingens, quem numerare nemo praevalens fuit (= poterat), ex omnibus gentilibus (= Gentibus) et tribubus et populis et linguis, stantes coram throno et coram Agno, convestiti vestibibus albis, et in-manibus eorum palmae²⁵. 10 Et vociferabantur voce magna et loquebantur (= dicebant): Vivificatio (= salus) Dei nostri (= Deo nostro), sedentis (= sedenti) super thronos et Agni (= Agno). 11 Et omnes (+ ve) Angeli steterunt (*aor.*) circa thronum et sacerdotes et quattuor vivos et conciderunt coram throno eius super ora (= facies) eorum (= sua) et adoraverunt Deum. 12 Et loquebantur: Amen. Benedictio et gloria et sapientia et gratiarum-actio et honor et potentia Dei nostri (= Deo nostro) de-aeternitate [usque] ad aeternitatem. Amen. 13 Et mihi-reddidit (= respondit) unus ex sacerdotibus et mihi-dixit: Hi qui vestiti sunt (*verb.* quibus vestitae sunt *coll.*) vestibibus albis (*coll.*), qui sunt, aut unde venerunt (*verb.* venti sunt)? 14 Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Et dixit mihi: Hi sunt, qui venerunt (*verb.* venti sunt) ex tribulatione illa magna, et ablaverunt²⁶ illi vestes eorum (= suas) et dealbaverunt sanguine illo Agni. 15 Propter hoc sunt coram throno Dei et ministrant illi (*dat.*) die et nocte in templo eius; et sedens ille super thronos <per>habitat inter illos. 16 Iam-non <per>esurient (*impers.*) illi, nec-adhuc <per>sitient (*impers.*), nec-adhuc veniet super illos sol, nec omnis (+ ve) aestus. 17 Quia Agnus ille, qui est inter thronum (= in medio throni), pascit (*it.*) illos et ductat (*it.* = ducit) ad<versus> fontes aquae vivae, et exterminabit Deus omnem (+ ve) lacrimam ex (= ab) oculis eorum.

8,1 Et quando pandit (*aor.*) septimum sigillum (*verb.* anulum), facta-est (*verb.* operata-est *pass.*) taciturnitas in caelis, ut (= quasi) dimidia-pars temporis (= media hora). 2 Et vidi septem illos Angelos, qui coram Deo stant et traditae-sunt illis septem tubae²⁷. 3 Et alius Angelus venit et constetit super altare, qui habebat thuribulum aureum (*verb.* [quod] auri); et traditum-est illi incensum ingens, ut traderet ille orationem sanctorum super altare illud aureum, quod est coram throno. 4 Et ascendit (*verb.* gressus-est-ad) fumus ille incensorum ad<versus> orationem sanctorum ex manu Angeli illius coram Deo. 5 Et sustulit Angelus ille thuribulum illud ex igne illo altaris et deponit illud super terram²⁸, et facta-sunt (*verb.* operata-sunt *pass.*) tonitrua et voces et fulgura et motus (sg.). 6 Et Angeli illi, qui habebant septem²⁹ illas tubas³⁰, praeparaverunt semetipsos (*verb.* capita sua) ad-dandum (= ut tubam darent = tubā canerent). 7 Et primus ille³¹ prostravit (*scil.* tubam = tubā cecinit), et facta-est (*verb.* operata-est *pass.*) grando et ignis, adunata (= mixta) sanguine, et venit (*aor.*) ad-terram, et tertia-pars terrae combusta-est et tertia-pars arborum combusta-est et omnis (+ ve) herba virescens (*adj.*) combusta-est. 8 Et

– ²⁵ habebant palmas B+ C⁺. – ²⁶ spatiosas-fecerunt A+ C⁺. – ²⁷ throni C⁺. – ²⁸ in-terram A⁺. – ²⁹ om septem C⁺. – ³⁰ illos thronos C⁺. – ³¹ om ille C⁺.

secundus Angelus prostravit tubam (= tubā cecinit) et, sicut (= tamquam) mons magnus conflagrans (*adj.*) igne, et incidit (*aor.*, *verb.* cecidit-in) ad-mare, et tertia-pars maris facta-est (*verb.* operata-est *pass.*) sanguis. 9 Et exstirpata-est tertia-pars creatorum (= creaturae) maris, quibuscum est spiritus (= quae habent spiritum), et tertia-pars navium depravata-est. 10 Et tertius Angelus prostravit (= tubā cecinit), et desuper-cecidit a-<super>caelis stella magna conflagrans sicut (= tamquam) lampas, et concidit (*aor.*) super tertiam-partem fluminum et super fontes aquarum. 11 Et nomen stellae illius est absinthium (*ap'sint'i*); et subversa-est tertia-pars aquarum ad-absinthium, et multi ex hominibus exstirpati-sunt per aquas, quia amarae-factae-sunt. 12 Et quartus Angelus dedit tubam (= cecinit tubā), et vulnerata-est tertia-pars solis et tertia-pars lunae et tertia-pars stellarum, ut obtenebraretur tertia-pars eorum et tertia-pars eius³² iam-non appareret, et³³ dies et nox isto-eodem-modo (= similiter)³⁴. 13 Et vidi et audiui unam aquilam (*gen.*) volentem in aëre [-terrae-proximo], qui loquebatur (= dicebat) voce magna: Vae est, vae est, vae est heredibus (= incolis) terrae ex (= ab) aliis illis vocibus tubae trium illorum Angelorum, quae in-animo-habent vociferari.

9,1 Et quintus Angelus prostravit tubam (= cecinit tubā), et vidi stellam, quae desuper-cecidit a-<super>caelis ad-terram; et tradita-est illi clavis foveae illius abyssi. 2 Et ascendit (*verb.* gressus-est-ad) fumus ex fovea illa, sicut fumus ignis conflagrantis, et obtenebratus-est sol et aer[-terrae-proximus] ex fumo illo foveae. 3 Et ex fumo illo prodierunt locustae ad-terram; et tradita-est illis potestas, sicut³⁵ habent potestatem scorpiones terrae³⁵. 4 Et dictum-est ad<versus> eos (= eis), ut non (= ne) vexarent herbam terrae, nec omne viride, nec arbores, sed homines, qui non habent sigillum (*verb.* anulum) Dei super frontes eorum. 5 Et traditum-est illis, ut non (= ne) occiderent illos, sed ut torquerentur quinque menses; et tortus eorum, sicut tortus scorpionum, quando eis-datur (*it.*)³⁶ in-hominem. 6 Et in illis diebus quaerent homines mortem et non invenient, et eis-libebit (= desiderant) mori, et fugiet ex (= ab) illis mors. 7 Et similitudo illa³⁷ locustarum huiusmodi (= talis) erit: similes erunt equis, praeparatis ad-bellum; et super capita earum, sicut (= tamquam)³⁸ coronae aureae (*verb.* [quae] auri), et ora (= facies) earum sicut ora (= facies) hominum. 8 Et habebant capillos (*coll.*) sicut capillos matrum (= mulierum), et dentes earum sicut [qui] leonum fuerunt. 9 Et habebant catenas (*coll.*) ferreas (*verb.* [quae] ferri)³⁹, et vox alarum earum sicut vox curruum equorum multorum, qui current ad-bellum. 10 Et habent⁴⁰ caudas (*coll.*), similes scorpionum, et aculeos (*coll.*); et caudis (*instr.*) earum habent⁴¹ potestatem vexare homines quinque menses. 11 Et habent super eas (= se) ut-regem angelum illum abyssi; nomen eius hebraice

³² eorum C+. - ³³ om et C+. - ³⁴ isto-eodem [-modo] C+. - ³⁵ scorpionum terrae (om sicut habent potestatem) B+. - ³⁶ eis-dabitur A+ B+. - ³⁷ similitudines illae (*coll.*) C+. - ³⁸ om sicut C+. - ³⁹ catenam ferream C+. - ⁴⁰ habebant C+. - ⁴¹ habebant C+.

Abaddon (avaddon), graece autem habet nomen Apollyon (apolion). 12 Unum illud vae praeterivit; ecce en veniunt duo-adhuc vae (*pl.*) post hoc. 13 Sextus Angelus prostravit tubam suam (= cecinit tubā suā), et audiui vocem unam ex quattuor illis cornibus altaris illius aurei, quod est coram Deo, 14 Qui loquebatur (= dicebat) sexto illi Angelo, quoniam: Qui (+ *ege*) habes tubam, resolve quattuor illos angelos, qui colligati sunt super flumen illud magnum Euphrate (*ep'rati*)⁴². 15 Et resoluti sunt quattuor illi angeli, praeparati propter tempus illud et diem et mensem et annum-peculiarem, ut interficerent tertiam-partem hominum. 16 Et numerus exercituum illorum equestrium (*verb.* [qui] equi) decem millia (*pl.*) decem millium, audiui numerum eorum. 17 Et hoc-modo (= ita) vidi equos illos visu, et sedentes super illos habebant catenas ignis⁴³ et hyacinthi⁴⁴ et sulphuris⁴⁵ notas (= typum); et capita equorum sicut (= tamquam) capita leonum; et ex oribus eorum prodit (*praes.*) ignis et fumus et sulphur. 18 Ex (= a) tribus his vulnerationibus (= plagis) extirpata-est tertia-pars hominum ex igne et fumo et sulphure, quae (+ *igi*) prodibant ex oribus eorum. 19 Quia potestas illa equorum illorum in oribus eorum est et in-caudis, quia caudae eorum similes sunt serpentibus, et habent capita (*coll.*) et cum-illis (*instr.*) vexant. 20 Et alii illi homines, qui (+ *igi*) non occisi sunt ex his vulnerationibus, non paenitentiam-egerunt ex illis operibus manuum eorum (= suarum), ut-forte non adorarent daemones et idola auri (= aurea) et argenti (= argentea) et lapidis (= lapidea) et lignea (*verb.* [quae] ligni <idonei ad incendia = »Brandholz«), quibus nec (*verca*) ad-videndum potentia-est, nec ad-audiendum, nec ad-ambulandum (= quae nec videre possunt nec audire nec ambulare). 21 Et non paenitentiam-egerunt ex (= ab) <hominis-> necibus eorum (= suis) [et]⁴⁶ nec ex (= a) veneficiis eorum (= suis), nec ex (= a) fornicatione eorum (= sua), nec ex (= a) furtis eorum (= suis).

10,1 Et vidi Angelum potentem, descendentem a-<super>caelis, et vestitus-erat nube (*verb.* ei-vestita-erat nubes); et iris (irise)⁴⁷, quae est arcus caeli graece⁴⁸, fuit super caput eius; et os (= facies) eius sicut sol, et pedes eius sicut columnae ignis. 2 Et habebat in-manibus eius (= suis) librum patefactum; et collocavit (= posuit) pedem eius (= suum) dextrum super mare et sinistrum super terram. 3 Et vocem-fecit (= clamavit) voce magna, sicut (= quemadmodum) cum leo rugit; et quando vocem-fecit, dixerunt septem tonitrua voces eorum (= suas). 4 Et quando dixerunt septem illa tonitrua, in-animo-habebam scribere; et audiui vocem a-<super>caelis, quae mihi-loquebatur: Obsigna, quid (+ *ege*) (= quae) dixerunt septem illa tonitrua, et⁴⁹ ne describas. 5 Et Angelus ille, quem (+ *igi*)⁵⁰ vidi super terram et [super]⁵¹ mare stantem, sustulit manum suam⁵² dextram ad-<super>caelum: 6 Et iuravit per-illum, qui

⁴² *ep'rati* A+ B+; *evp'rati* C+. - ⁴³ igneas (*verb.* [quae] ignis) B+ C+. - ⁴⁴ hyacinthinas (*verb.* [quae] hyacinthi) B+. - ⁴⁵ sulphuris B+ C+. - ⁴⁶ *om* et A+ B+. - ⁴⁷ *iresi* C+. - ⁴⁸ et graece C+. - ⁴⁹ *om* et C+. - ⁵⁰ quem B+ C+. - ⁵¹ *om* super A+ B+. - ⁵² eius (= suam) C+.

(+ *igi*) vivus est de-aeternitate [usque] ad aeternitatem, qui creavit caelum et quid (= quod) est in illo, et terram et quid (= quod) est in illa, et mare, et quid (= quod) est in illo, quoniam: Tempus nondum (= non amplius) erit⁵³. 7 Sed in-diebus illis vocis septimi Angeli, qui in-animo-habet⁵⁴ prosternere⁵⁵ tubam (= tubā canere), et consummatum-est mysterium Dei, sicut evangelizavit servis suis prophetis. 8 Et vox illa, quam audiavi prius, rursum loquebatur mihi, quoniam: Abi et tolle librum illum patefactum in manibus Angeli illius, stantis super mare et aridam. 9 Et abii ad-Angelum illum (*gen. directionis*) et dixi illi commodare mihi (*verb. ad-me*) librum illum; et dixit mihi, quoniam: Tolle et comede [librum]⁵⁶ hunc, et amarum-faciet ventrem tuum, sed in-ore tuo⁵⁷ suavis (suave) erit sicut (= tamquam) mel. 10 Et sustuli librum illum ex manibus Angeli et comedi; et fuit in ore meo suavis sicut (= tamquam) mel; et quando comedi, amarus-factus-est venter meus. 11 Et dixit⁵⁸ mihi: Fas-est-tibi (*verb. ad-te*) rursum prophetare super populos et gentiles (= Gentes) et linguas et reges terrae.

(Fortsetzung folgt)

⁵³ fuit B⁺. — ⁵⁴ in-animo-habebat B⁺. — ⁵⁵ dare B⁺. — ⁵⁶ om librum A⁺ B⁺. — ⁵⁷ in ore (om tuo) C⁺. — ⁵⁸ dixerunt(!) A⁺.